

Парій І.В.,
аспірант кафедри менеджменту організацій,
Національний університет «Львівська Політехніка»

РОЗВИТОК ЕНЕРГОГЕНЕРУЮЧИХ ПІДПРИЄМСТВ: БАР'ЄРИ ТА НАПРЯМИ

Постановка проблеми. Вітчизняна енергетика представлена потужним енергогенеруючим комплексом, який, незважаючи на ряд проблем, продовжує здійснювати свою основну функцію – виробництво електроенергії. Сучасні ринкові умови, європейське енергетичне співтовариство диктують нові вимоги до діяльності енергогенеруючих підприємств. Тому необхідно, врахувавши загальносвітові тенденції, макроекономічні показники, ступінь технологічного прогресу галузі, наявний ресурсний потенціал, здійснити розробку напрямів розвитку, які би гармонійно забезпечили економічну ефективність, соціальну спрямованість з мінімальним техногенним впливом на навколишнє природне середовище (НПС).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питаннями розвитку енергогенеруючих підприємств займалися: Е. В. Оборіна, Д. В. Волошин [1], які в своїх дослідженнях торкалися проблем введення альтернативних джерел генерації електроенергії на регіональному рівні; І. І. Гусєва, В. В. Дергачова [7], які займалися проблемами інвестування в енергетиці, а також оцінкою суспільних втрат від діяльності енергогенеруючих підприємств; В. В. Христіановський [9], який досліджував проблеми технологічного прогресу в електроенергетичній галузі; А. І. Шевцов [11] у своїх наукових пошуках торкався проблем розвитку ядерної енергетики; Н. М. Цивенкова [10] досліджувала проблеми розвитку альтернативної енергетики. Проте низка питань в дослідженні розвитку енергогенеруючих підприємств залишаються невирішеними, зокрема формування напрямів розвитку з урахуванням цілей, факторів впливу та пріоритетів розвитку.

Постановка завдання. Мета статті – здійснити оцінку потенціалу енергогенеруючих підприємств, окреслити проблеми їх розвитку, виокремити бар'єри, що стоять на шляху розвитку енергогенеруючих підприємств, сформулювати подальші напрями їх розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вітчизняна енергетика представлена об'єднаною енергосистемою (ОЕС), яка є одною із найбільших у Європі. До складу ОЕС України входять вісім електроенергетичних систем, а саме: Дніпровська, Донбаська, Західна, Кримська, Південна, Південно-Західна, Північна, Центральна. В структуру енергетичної галузі входять двадцять дев'ять енергопостачальних компаній, 14 ТЕС, 4 АЕС, 7 ГЕС, 2 ГАЕС, 97 ТЕЦ, а також малі гідроелектростанції (малі ГЕС), вітрові (ВЕС), сонячні (СЕС), а також виробники електроенергії з біомаси і біогазу (рис. 1).

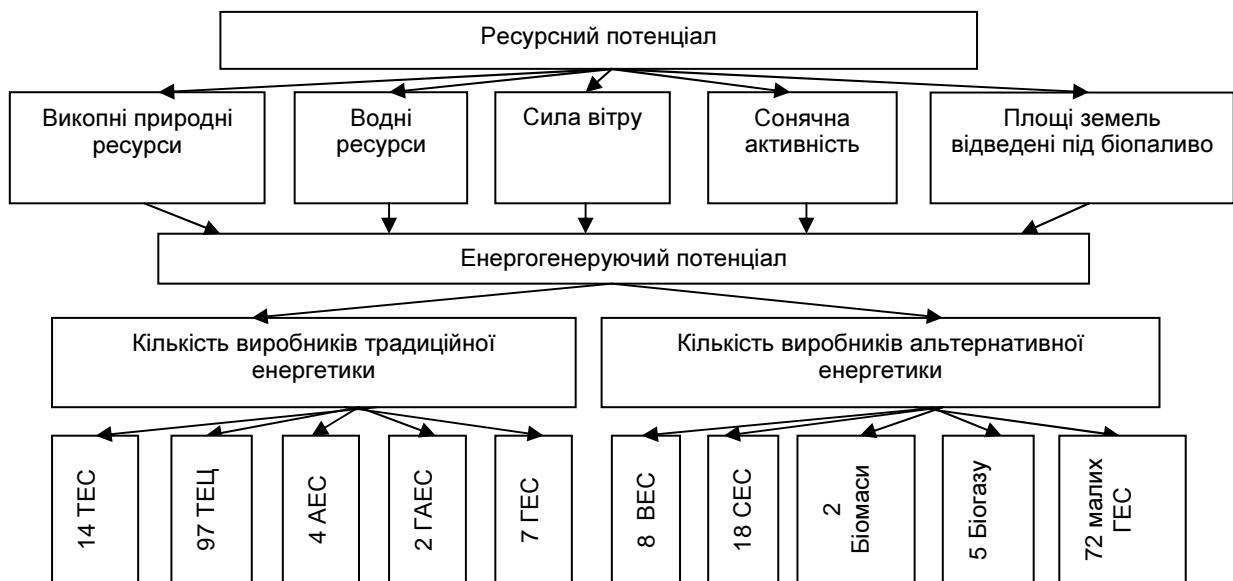

Рис. 1. Структура енергогенеруючої галузі

Джерело : складено автором

Загальна встановлена потужність електрогенеруючих станцій України на кінець 2010 р. склала 53 ГВт, з яких 52% припадає на теплові електростанції (ТЕС), 27% – на атомні електростанції (АЕС), 9% – на гідроелектростанції (ГЕС) і гідроакумлюючі електростанції (ГАЕС), 12% – на теплоелектроцентралі (ТЕЦ), блок-станції й інші об'єкти. При цьому з урахуванням законсервованих блоків і блоків, які перебувають на реконструкції, встановлена потужність готових до експлуатації блоків становить 49 ГВт (47 ГВт з урахуванням обмежень електромереж на видачу потужності АЕС) [8, с. 26].

Основну частку всієї виробленої електроенергії в Україні виробляється на АЕС, за обсягами виробництва на другому місці ТЕС, виробництво іншими генеруючими джерелами є незначним, адже переважна більшість яких працює на покриття пікових навантажень в енергосистемі, це стосується ГЕС і ГАЕС, обсяги виробництва ТЕЦ є незначними, адже основним продуктом їх діяльності є теплоенергія (табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка обсягу виробництва електроенергії джерелами генерації по ОЕС України за 2007 – 2011 рр.

Види електростанцій	Дані по роках									
	2007		2008		2009		2010		2011	
	млн. кВт год.	%	млн. кВт год.	%	млн. кВт год.	%	млн. кВт год.	%	млн. кВт год.	%
ТЕС	84253,6	43,2	82347,3	43	71068,1	41,1	77977,3	41,5	84775,2	43,7
АЕС	92542,9	47,4	89841,2	46,9	82923,5	48	89151,4	47,4	90247,7	46,5
ГЕС, ГАЕС	10108,5	5,2	11332,6	5,9	11776,9	6,8	12952,5	6,9	10773	5,6
Блок-станції, ТЕЦ	8220,2	4,2	8150,7	4,2	7137,1	4,1	7811,8	4,2	7811,8	4,2
Всього	195130,5	100	191676,1	100	172907,4	100	187899,3	100	193899,5	100

Джерело : складено на основі даних [5]

Структура виробництва вітчизняної електроенергетики виглядає таким чином, що основними виробниками, що займають найбільшу частку виробництва (більше 46% від усієї виробленої в країні енергії), є АЕС, другим найбільшим виробником є ТЕС, на які припадає більше 41 % електроенергії, частка виробництва ГЕС і ГАЕС в сукупності більше 5% від усієї електроенергії. Обсяги виробництва електроенергії усіма джерелами енергогенерації носить досить нерівномірний характер, зокрема у 2008-2009 рр. відбулося падіння обсягів виробництва, причиною цього стала фінансово-економічна криза і, як наслідок, погіршення макроекономічних показників і падіння виробництва.

Динаміка обсягів виробництва електроенергії вітровими двигунами наведена у табл. 2.

Таблиця 2

Динаміка обсягу виробництва електроенергії НДЕ (вітрові двигуни) за 2007 – 2011 рр.

Джерело генерації	Дані по роках, млн. кВт год.									
	2007		2008		2009		2010		2011	
	план	факт	план	факт	план	факт	план	факт	план	факт
НДЕ	8,8	5,9	8,9	4,2	2,6	1,8	4,1	5,4	8,5	8,9

Джерело : складено на основі даних [5]

Обсяги виробництва електроенергії вітровими двигунами є незначними, які повільними темпами зростають. На обсяги виробництва електроенергії з альтернативних джерел має вплив динаміка кількості виробників, що виробляють її альтернативним способом (табл. 3).

Дані табл. 3 свідчать, що з усіх альтернативних джерел виробництва електроенергії найбільшими темпами відбувається збільшення кількості малих ГЕС, виробництво електроенергії із сонячного випромінювання помітно почало розвиватися за останні два роки, малими темпами відбувається збільшення кількості виробників із біомаси, хоча Україна, як аграрна держава з родючими ґрунтами, має для цього потужний потенціал. Помітне збільшення виробників електроенергії із енергії вітру. Загалом на сьогоднішній час кількість виробників альтернативної енергії становить понад 100 одиниць. Для наочної інтерпретації розвитку енергогенеруючої галузі традиційних і альтернативних виробників, а також частку їх виробництва в електробалансі країни наведено у табл. 4.

Таблиця 3

Динаміка кількості виробників, що виробляють електроенергію з альтернативних джерел

Типи виробників з альтернативних джерел енергії	Кількість виробників, що виробляють електроенергію альтернативним шляхом			
	серпень 2009 р.	січень 2010 р.	січень 2011 р.	січень 2012 р.
Виробники електричної енергії з енергії вітру	4	5	5	8
Виробники електричної енергії з біомаси	-	1	2	2
Виробники електричної енергії з енергії сонячного випромінювання:				
наземні об'єкти	-	-	2	17
об'єкти, змонтовані на дахах потужністю до 100 кВт та на фасадах незалежно від потужності	-	-	1	1
Виробники електричної енергії малими гідроелектростанціями	28	45	59	72
Всього:	32	51	69	100

Джерело : складено на основі даних [3]

Таблиця 4

Обсяг та структура виробництва електроенергії у 2011 р. різними джерелами генерації

Найменування енергогенеруючого об'єкта	Сумарна встановлена потужність (МВт), у тому числі:		Виробництво електроенергії у 2011 р. (млн. кВт. год.)	Структура виробництва, %
	загальна	введена в 2011 р.		
ТЕС	-	-	84775,2	43,7
АЕС	13 835	-	90247,7	46,5
ГЕС, ГАЕС	-	-	10773	5,5
Блок-станції, теплоелектроцентралі	-	-	7811,8	4,027
Вітрові електростанції (ВЕС)	146,415	69,840	88,984	0,0459
Електроенергія з біогазу	3,785	0	0,774	0,0004
Електроенергія з біомаси	4,200	0	9,602	0,0050
Сонячні електростанції (СЕС)	188,224	185,689	30,042	0,0155
Малі ГЕС	70,816	2,258	203,463	0,1049
Всього	-	-	193940,565	100

Джерело : складено на основі даних [4; 5]

Структура виробництва електроенергії усіма видами генерації виглядає таким чином, що альтернативні джерела електрозабезпечення на сьогодні малопотужні, виходячи із обсягів їх виробництва, і враховуючи світові тенденції у розвитку цього джерела генерації, потребують вирішення проблем, які стоять на шляху подальшого активного розвитку:

- висока собівартість;
- складність створення інфраструктури [1, с. 195-196];
- потреба у значних капіталовкладеннях;
- тривалий період окупності інвестицій;
- відсутність державної підтримки розвитку;
- необхідність використання значних земельних ділянок;
- необхідність модернізації мереж для переходу до режиму «розумних мереж» [8, с. 44];
- стохастична природа вітру і необхідність утримання резервних потужностей ТЕС [6, с. 10].

Одною із проблем, які стоять на шляху розвитку ядерної енергетики, є відсутність достатньої науково-технічної бази. Такий стан справ приводить до того, що на українських АЕС працюють російські ядерні реактори, і є необхідність створення спільних координаційних комітетів, де щораз збільшується частка заходів, що проводяться російською стороною, таким чином тут виявляється

проблема енергетичної безпеки і залежності від Росії в розвитку ядерної енергетики. Крім вище зазначеного, Росія поставляє в Україну до 85% необхідного для вітчизняних АЕС устаткування. Додає проблем розвитку АЕС також прогнози щодо збільшення цін на уран і зменшення видобутку у зв'язку із вичерпуванням запасів. Розвіданих світових запасів урану (при використанні відкритого ядерного паливного циклу) вистачить на 60 років, з урахуванням потенційних запасів на 220 років [2, с. 130-134]. Великою проблемою є поводження з відпрацьованим ядерним паливом, яке не повністю втрачає своєї радіоактивної здатності створюючи постійну загрозу життєдіяльності людини, висока вартість і монопольна залежність від Росії в плані переробки і подальшого зберігання все це є вагомими аргументами не на користь подальшого розвитку атомної енергетики. Серед інших проблем розвитку атомної енергетики можна додати і такі:

- закінчення строку проектної експлуатації ядерних реакторів;
- безперервність виробництва електроенергії (ядерна реакція);
- необхідність рекультивациі урановидобувних шахт;
- невеликі запаси уранових руд;
- небезпечні радіаційні викиди;
- проблема утилізації відпрацьованого ядерного палива;
- складність ядерного циклу;
- відсутність науково-технічної бази розвитку.

Стан вітчизняних ТЕС є надзвичайно критичним, проте вони продовжують функціонувати незважаючи на проблеми, які існують:

- знос основного обладнання;
- значні витрати на ремонтне обслуговування;
- застарілі технології;
- висока енергоємність виробництва;
- низька рентабельність;
- зростання цін на ресурси;
- тривалий термін окупності інвестицій;
- значні екологічні наслідки і суспільні втрати.

В усій енергогенеруючій галузі існує ряд проблем різного характеру, проте існують бар'єри на шляху розвитку, які є спільними для всього енергогенеруючого комплексу (рис. 2).

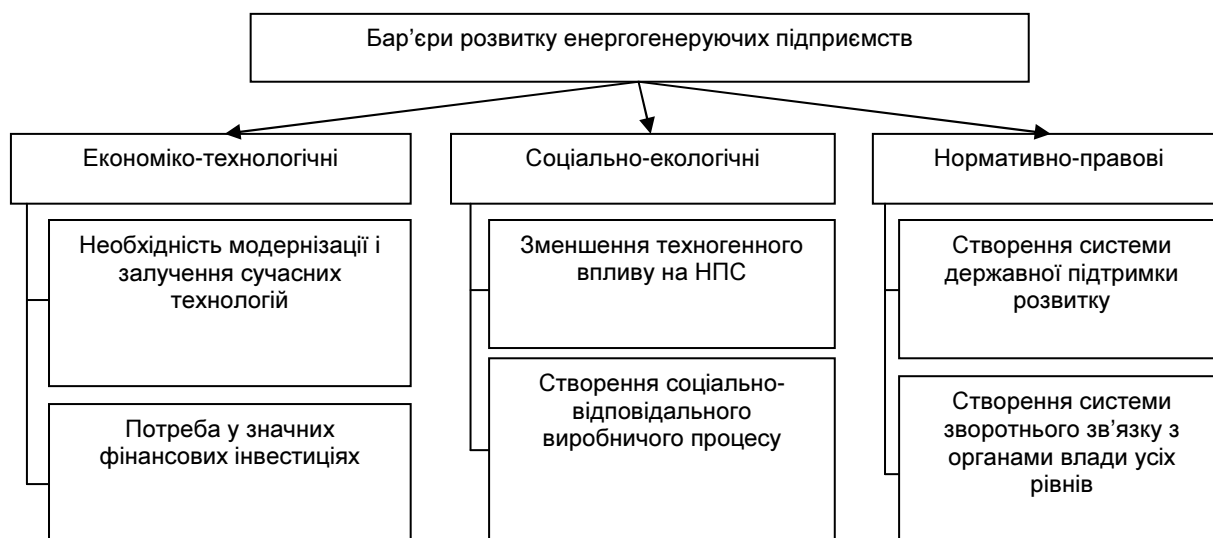

Рис. 2. Бар'єри розвитку енергогенеруючих підприємств

Джерело : складено автором

Розробка напрямів розвитку енергогенеруючих підприємств має базуватися на вирішенні проблем і бар'єрів розвитку, при врахуванні впливу факторів і пріоритетів, які ставляться, як вихідні умови для досягнення намічених перспектив розвитку (рис. 3).

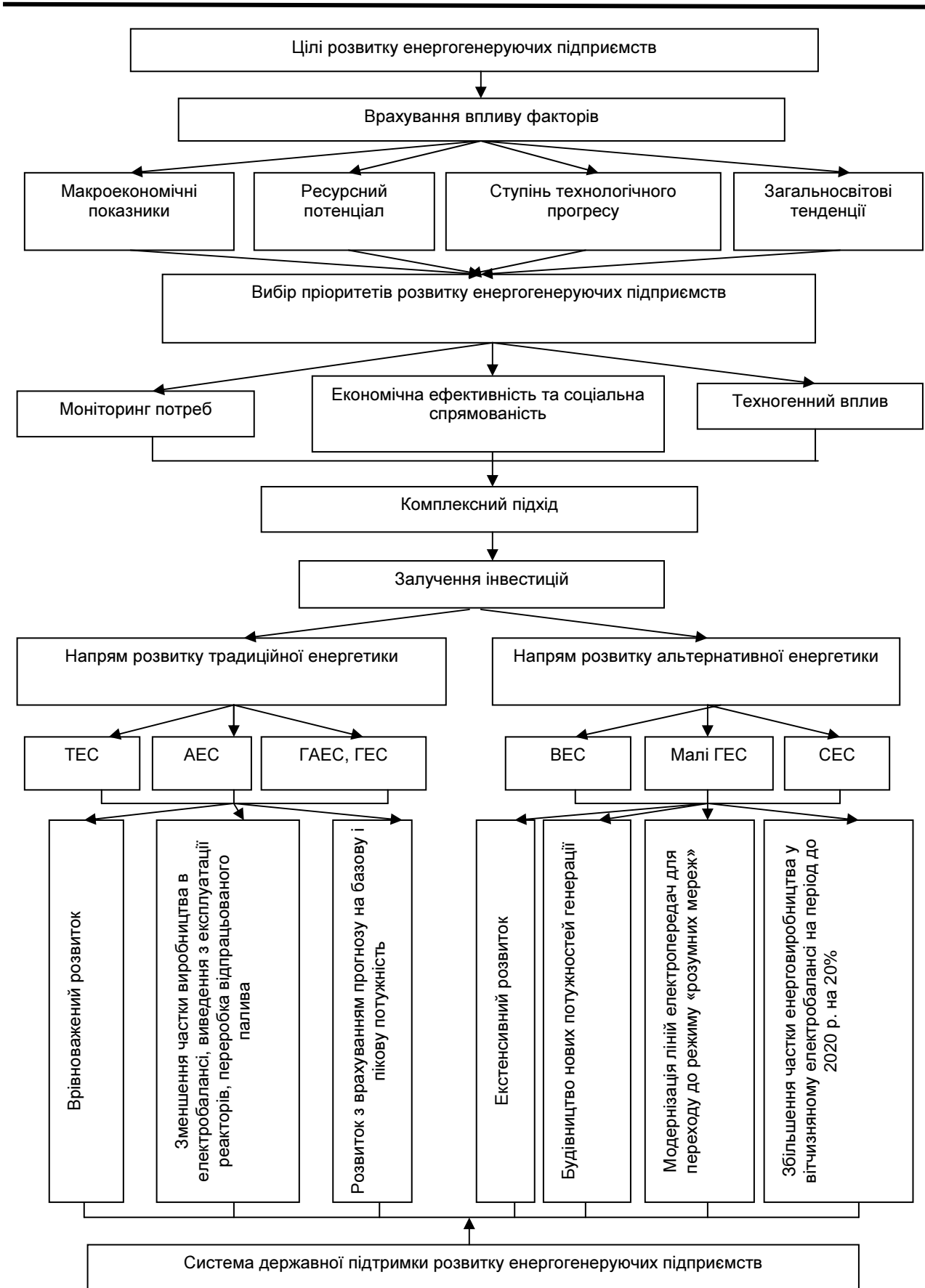

Рис. 3. Формування напрямів розвитку енергогенеруючих підприємств

Джерело : складено автором

Запропоновані напрямки розвитку, враховуючи значний спектр невирішених проблем, необхідно реалізовувати у довгостроковій перспективі.

Висновки з проведеного дослідження. Враховуючи проблеми розвитку енергогенеруючого комплексу, а також вплив загальносвітових тенденцій, необхідно зменшити обсяги виробництва електроенергії атомним шляхом, натомість перейти до поступового заміщення виробництва електроенергії альтернативними джерелами в довгостроковій перспективі. Вітчизняним ТЕС, які займають вагомую частку в електробалансі, необхідно (короткострокова перспектива) перейти на шлях зрівноваженого розвитку. Проте розвиток буде неможливий без створення системи державної підтримки, яка б забезпечила створення сприятливих умов розвитку генеруючої галузі, притоку значних обсягів інвестицій при забезпеченні їх державних гарантій.

Бібліографічний список

1. Антикризисные стратеги развития региональной энергетики : [монографія] / [Оборина Е. В., Волошин Д. В., Ажнакин С. Г., Шурда К. Э.]. – Одесса : «Феникс», 2010. – 251 с.
2. Энергетика Украины на шляху до європейської інтеграції : [монографія] / [Шевцов А.І., Земляний М.Г., Дорошкевич А.З. та ін.]. – Дніпропетровськ : Національний інститут стратегічних досліджень, 2004. – 148 с.
3. Інформаційна довідка про кількість виробників електроенергії з нетрадиційних джерел Національної комісії регулювання електроенергетики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nerc.gov.ua>
4. Інформаційна довідка про об'єкти відновлювальної енергетики [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://sae.gov.ua/vidnovlyuvana-energetika>.
5. Інформаційна довідка про основні показники розвитку галузей паливно-енергетичного комплексу України Міністерства енергетики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.minenergo.gov.ua>.
6. Методичні основи формування «зелених» тарифів на електричну енергію вітрових електростанцій / Міжгалузевий науково-технічний центр вітроенергетики. – Київ, 2003. – 12 с.
7. Моделювання впливу інтеграційних рішень в енергетиці на передумови досягнення сталого розвитку території : [монографія] / [Гусєва І. І., Дергачова В. В., Караєва Н. В. та ін.]. – Черкаси : Ю. А. Чабаненко, 2010. – 364 с.
8. Оновлення енергетичної стратегії України на період до 2030 р. [проект документу для громадських обговорень]. – Київ, 2012. – 148 с.
9. Христиановский В. В. Анализ и прогноз мирового рынка электроэнергии / В. В. Христиановский // Проблемы развития внешнеэкономических связей и привлечения иностранных инвестиций: региональный аспект : [сб. науч. тр.]. – 1998. – С. 8-14.
10. Цивенкова Н. М. Альтернативні джерела енергії: чи врятують вони Україну від енергетичної залежності та екологічної катастрофи? / Н. М. Цивенкова, О. О. Самилін // Новини агротехніки. – 2010. – № 1. – С. 22-25.
11. Шевцов А. І. Ядерна енергетика України: стан та напрями розвитку / А. І. Шевцов, А. З. Дорошкевич // Стратегічні пріоритети. – 2008. – №1(6). – С. 153-160.

Анотація

У статті досліджено вітчизняний енергогенеруючий потенціал. Оцінено за допомогою даних статистичної звітності динаміку обсягів виробництва електроенергії різними джерелами генерації, виділено спектр проблем розвитку енергогенеруючих підприємств, виокремлено три групи бар'єрів, які стоять на шляху розвитку. Розроблено напрями розвитку для енергогенеруючих підприємств, з врахуванням цілей, факторів впливу і основних пріоритетів. Розроблені напрями стосуються виробників електроенергії, які виробляють її традиційним способом, а також енергогенеруючих підприємств альтернативної енергетики. Зроблено акцент на необхідності формування державної підтримки розвитку енергогенеруючих підприємств.

Ключові слова: енергогенеруючі підприємства, напрями розвитку, проблеми розвитку.

Аннотация

В статье исследован отечественный энергогенерирующий потенциал. Оценена с помощью данных статистической отчетности динамика объемов производства электроэнергии разными источниками генерации, выделен спектр проблем развития энергогенерирующих предприятий, выделены три группы барьеров, которые стоят на пути развития. Разработаны направления развития для энергогенерирующих предприятий, с учетом целей, факторов влияния и основных приоритетов. Разработанные направления касаются производителей электроэнергии, которые производят ее традиционным способом, а также энергогенерирующих предприятий альтернативной энергетики. Сделан акцент на необходимости формирования государственной поддержки развития энергогенерирующих предприятий.

Ключевые слова: энергогенерирующие предприятия, направления развития, проблемы развития.

Annotation

Home energy generating potential is investigational in the article. The dynamics of production of electric power volumes is appraised by means of data of the statistical accounting by the different sources of generation, the spectrum of problems of development of energy generating enterprises is distinguished, three groups of barriers, that stand on the way of development, are distinguished. Directions of development are worked out for energy generating enterprises, taking into account aims, factors of influence and basic priorities. The worked out directions touch the producers of electric power that produce here traditional method, and also energy generating enterprises of alternative energy. An accent is done on the necessity of forming of state support of development of energy generating enterprises.

Key words: energy generating enterprises, directions of development, problem of development.

УДК 338.583

**Глотова Д.В.,
аспірант,
Донецький національний університет економіки
і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського**

ВАРТІСНИЙ ПІДХІД ДО УПРАВЛІННЯ БІЗНЕС-ПРОЦЕСАМИ ПІДПРИЄМСТВА

Постановка проблеми. Розвиток глобалізації вимагає від власників і керівників українських компаній освоювати прогресивні підходи до управління підприємством, одним з яких є вартісний, що орієнтований на максимізацію створюваної вартості. Вибір створення вартості в якості універсальної мети всіх дій і рішень, а також єдиного критерію їх ефективності дозволяє створити спільну мету і єдину, універсальну мову спілкування для всіх бізнес-одиниць, що значно підвищує узгодженість і продуктивність спільної роботи. Особливого ефекту можна досягти при поєднанні вартісного підходу з процесною організацією структури компанії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Першоджерелами вартісно-орієнтованого підходу до управління підприємством вважаються праці таких відомих вчених-економістів, як Долгофф А., Коллер Т., Коупленд Т., Мартін Дж., Мурін Дж., Петті У. Проблеми оптимізації бізнес-процесів підприємства висвітлені у публікаціях М. Каменної, В. Грачова, Д. Панафідіна, Н. Альбрехт. Водночас можливості використання вартісного підходу при управлінні бізнес-процесами підприємства залишаються не повністю розкритими.

Постановка завдання. Метою статті є розкриття сутності вартісного підходу до управління бізнес-процесами, що дозволить значно підвищити ефективність функціонування підприємства та оптимізувати усі його бізнес-процеси.

Виклад основного матеріалу дослідження. Основою вартісного підходу до управління бізнесом є модель оцінки вартості компанії. Оцінка вартості бізнесу здійснюється методом дисконтованих грошових потоків і вимагає не тільки інформації про всі сторони діяльності компанії за останні кілька років, але і складання прогнозів на наступний період [1]. Прогнози повинні охоплювати всі ключові фактори вартості компанії – внутрішні і зовнішні, інакше не вдасться отримати об'єктивну оцінку вартості бізнесу. Отже, в результаті власники та керівники компанії отримують у своє розпорядження оптимально повний і добре структурований набір інформації, який дозволяє значно підвищити ефективність діяльності компанії і використання найважливіших ресурсів бізнесу – капіталу, персоналу та інформації.

Вартісні моделі компанії можуть бути успішно побудовані не тільки для бізнесу в цілому, але і для бізнес-одиниць, функціональних підрозділів, бізнес-процесів, продуктів компанії і навіть для окремих співробітників. В результаті вдасться максимально ефективно орієнтувати систему компенсації співробітників – від генерального директора до рядового виконавця – на досягнення основоположної мети бізнесу – створення і примноження багатства її власників [2].

Таким чином, вартісний підхід до управління дозволяє досягти того, щоб кожному співробітнику компанії було вигідно збільшувати багатство акціонерів, вирішивши тим самим «агентську проблему» протиріччя між інтересами акціонерів і найманих працівників, не вирішувану при традиційному підході до управління бізнесом. Наявність вартісних моделей основних елементів компанії дозволяє розглядати кожен проект компанії як інвестиційний, що дає в руки менеджерів єдиний і найбільш